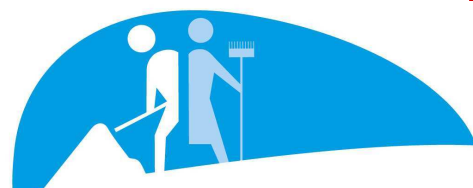

JAARVERSLAG 2008

orc.a

Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten vzw
KOMT OP VOOR WERKNEMERS ZONDER PAPIEREN

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE.....	1
VOORWOORD.....	2
1. ORGANISATIE.....	3
2. RECHTEN BEKEND MAKEN: OR.C.A.'s VORMINGSAANBOD.....	4
NIEUWE EU-BURGERS.....	4
SPAANSTALIGE LATINO'S IN VLAANDEREN EN BRUSSEL.....	5
ANDERE VORMINGEN.....	5
RADIOSPOTS.....	5
3. CONCRETE HULPVERLENING: CIJFERS EN FEITEN UIT DE HELPDESK.....	6
GRAFIEKEN.....	6
Grafiek 1: hoedanigheid vraagsteller.....	6
Grafiek 2: nationaliteit werknemers.....	7
Grafiek 3: woonplaats werknemer.....	7
Grafiek 4: plaats tewerkstelling.....	8
Grafiek 5: sectoren van tewerkstelling.....	8
Grafiek 6.1: thema vraag.....	9
Toelichting bij een aantal categorieën:.....	9
Grafiek 6.2 opdeling van de vragen naar legaal werk.....	10
Enkele opvallende nieuwe thema's in 2008.....	10
Schijnzelfstandigheid.....	10
Valse papieren.....	12
Grafiek 7: behandeling van de hulpvragen.....	13
Doorverwijzingen.....	13
Stand van zaken op het einde van 2008.....	14
Zaken uit vorige jaren: de eerste jurisprudentie.....	15
ALGEMEEN.....	15
4. OR.C.A.'S NETWERK.....	16
DE VAKBOND.....	16
ANDERE ORGANISATIES.....	17
Nationaal.....	17
Internationaal.....	17
5. OR.C.A. IN DE PERS.....	19
6. BELEIDSWERK.....	20
RECHTEN BETER AFDWINGBAAR MAKEN.....	20
LEGALE ALTERNATIEVEN VOOR CLANDESTIEN WERK.....	20

COLOFON

Organisatie voor Clandestiene Arbeidsmigranten vzw (OR.C.A.)

Adres: Gaucheretstraat 164, 1030 Brussel

info@orcasite.be

Telefoon: 02/274 14 48 – Fax: 02/274 14 48

Dit jaarverslag kan besteld worden in papieren versie (mail sturen naar bovenstaand adres)

FOTO VOORPAGINA: Mieke Coessens

www.orcasite.be

VOORWOORD

De Algemene vergadering en de raad van bestuur van OR.C.A. willen u graag dit goedgekeurde jaarverslag 2008 ter lezing voorleggen.

Door dat te doen willen wij u een beter inzicht geven in onze activiteiten, maar vooral ook in de verborgen wereld van de clandestiene arbeidsmigrant. De situaties waarmee OR.CA. wordt geconfronteerd, situaties van ongezien en ongekend onrecht, kunnen maar gekeerd worden als de publieke, syndicale en politieke opinie er concrete informatie over krijgen.

OR.C.A. komt op voor arbeidsrechten. Niet meer en niet minder. OR.C.A. wil op die manier een bijdrage leveren tot de uitvoering en de toepassing van de arbeidswetgeving en de daaraan verbonden rechten en plichten.

OR.C.A wil mensen, instellingen en overheden mobiliseren om dat ook te doen. OR.C.A wil niet in toespraken schande horen spreken over de 'uitbuiting van die mensen', maar wil dat vertaald zien in concrete keuzes. Concrete keuzes in de eigen leefomgeving. Concrete keuzes in de inzet van mensen en middelen. Concrete keuzes als overheid om niet alleen 'werkgevers te bestraffen', maar ook en vooral 'werknemers te beschermen'.

In wat volgt kan u onze bijdrage aan dit verhaal nalezen. Als vereniging willen wij u er op wijzen dat OR.CA. deze werking tot vandaag uitbouwt met - vooral - projectsubsidies en giften. Dat het aantal werknemers dat bij ons aan de slag is gemiddeld één voltijds equivalent bedraagt. Dat de vrijwillige inzet van velen belangrijk is. Maar dat het hoog tijd wordt dat onze overheden - zoals de Vlaamse Gemeenschapscommissie dat dit jaar deed - inzien dat deze niet-gouvernementele inzet effectief en constructief is in het perspectief van een democratische rechtsstaat en van een samenleving die respect heeft voor 'de werkende mens'.

Didier Vanderslycke,

Voorzitter

1. ORGANISATIE

Net als de voorbije jaren is het secretariaat van OR.C.A. in 2008 waargenomen door één voltijdse stafmedewerkster. Daarnaast kregen we de hulp van een vrijwilligster, Denise De Souza Costa, voor Portugese vertalingen in de helpdesk.

Voor een aantal projecten hebben we beroep gedaan op zelfstandige consultants, die ons extra expertise brachten en ervoor zorgden dat we met onze beperkte middelen meer resultaat konden behalen. Soms hadden zij een zelfstandigenstatuut, anders werden ze uitbetaald via het SMART-systeem (systeem voor een werknemersstatuut voor artiesten en sociaal-culturele vormingswerkers met kortlopende opdrachten). We danken dan ook uitdrukkelijk: Anne Van Wichelen, Maya Stepien, de organisatie Arthis, Ludivine Pirson, Walter Andino, Ximena Navarro. Daarnaast danken we ook Antoinette, Barbara, Jeannette, Patricia, Kristina en Nathalie voor het realiseren en inspreken van onze radiospots voor huishoudsters (zie pagina 5), en nog verschillende andere vrijwilligers voor diverse projecten en infosessies, waar ze ons hebben bijgestaan met advies, getuigenissen en nog veel meer.

Vanaf 1 januari 2009 is het secretariaat uitgebreid met een tijdelijke, halftijdse medewerkster, Elke Gutierrez, die een project rond huispersoneel tot een goed einde zal brengen.

OR.C.A. slaagde er in 2008 in om een sluitende begroting te realiseren, met de hulp van de volgende financiers:

- Koning Boudewijnstichting
- Het Federaal Impulsfonds voor Gelijkheid van Kansen
- Welzijnszorg Brussel
- De Vlaamse Gemeenschapscommissie
- Stichting ARCO
- En andere donateurs.

Bovendien werd het werk van OR.C.A. in 2008 bekroond met een aantal nominaties en prijzen. We kregen het Gouden Ketje van de Vlaamse Gemeenschapscommissie van Brussel in de categorie Welzijn en Cultuur. Ook voor het ARCO-project waren we genomineerd voor de prijs 'Armoede Uitsluiten'.

2. RECHTEN BEKEND MAKEN: OR.C.A.'s VORMINGSAANBOD

In 2008 heeft OR.C.A. een aantal projecten uitgevoerd voor specifieke gemeenschappen. In vorige jaren probeerden we al om werknemers aan te spreken via hun eigen netwerken en in hun eigen taal, via vrijwillige vormingswerkers die we 'sleutelfiguren' of 'ambassadeurs' noemden. Die projecten hadden echter een wisselend succes, vooral omdat het moeilijk was om mensen te motiveren om op vrijwillige basis vormingen te organiseren binnen hun gemeenschap.

In 2008 hebben we besloten om deze vormingswerkers te betalen. Hierdoor hebben de vormingswerkers meer gelegenheid om tijd vrij te maken voor het project, en heeft OR.C.A. ook meer de mogelijkheid om te vragen dat engagementen nagekomen worden. Omdat we de vormingswerkers rekruteerden via sollicitaties, waren ze van bij het begin al meer gemotiveerd. In vorige projecten kwam de vraag om mee te werken helemaal vanuit OR.C.A.

NIEUWE EU-BURGERS

Dit vormingsproject werd gefinancierd door het Federaal Impulsfonds, en de voorbereidingen startten al in 2007. Doelgroep waren werknemers uit de nieuwe EU-lidstaten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Eind 2007 kregen de Poolse, Bulgaarse en Roemeense consulenten al een opleiding. Zij kregen vorming over arbeidsrechten, arbeidskaarten en het zelfstandigenstatuut. In de eerste helft van 2008 organiseerden ze dan hun infosessies.

In alle drie de gemeenschappen kende het project een groot succes en werd door de werknemers zelf enthousiast gereageerd. Ook de verschillende partners in het project, de Brusselse afdelingen van ACV en ABVV, het Brussels Onthaalbureau BON vzw en de Werkwinkel Tracé, waren enthousiast en geïnteresseerd om de werking naar deze doelgroep verder te zetten.

Uit de verschillende infosessies bleek immers dat nieuwe EU-burgers met heel wat problemen worden geconfronteerd en nood hebben aan meer aandacht en dienstverlening. Ze zitten vaak vast in grijze en zwarte statuten, want het vrij verkeer van werknemers wordt voor hen nog steeds beperkt door overgangsmaatregelen.

Vooraf situaties van schijnzelfstandigheid maken mensen erg kwetsbaar voor misbruik. (zie ook verder: cijfers en feiten uit de helpdesk).

Jammer genoeg maken de overgangsmaatregelen het ook erg moeilijk voor de Brusselse middenveldorganisaties om aan deze werknemers concrete hulp en alternatieven te bieden. OR.C.A. heeft ter afsluiting van het project een persbericht uitgestuurd om op de problemen van nieuwe EU-burgers te wijzen. Ook daarna nog zijn we de pers en verschillende relevante actoren blijven aanspreken over de kwetsbare situatie van deze werknemers.

Wanneer we de discussies volgen over het al dan niet verlengen van de overgangsmaatregelen, moeten we helaas nog steeds vaststellen dat nauwelijks een evaluatie wordt gemaakt van de gevolgen van die maatregelen op het terrein.

Het project in cijfers:

- 3 consulenten gaven samen 15 infosessies in de Bulgaarse, Roemeense en Poolse gemeenschap.
- In totaal registreerden we 268 deelnemers aan de infosessies. In realiteit waren er echter meer, omdat heel wat werknemers liever hun handtekening niet zetten, omwille van hun clandestiene status.
- Deze geregistreerde werknemers waren als volgt verdeeld:
 - 66 Bulgaren
 - 125 Roemenen
 - 90 Polen

SPAANSTALIGE LATINO'S IN VLAANDEREN EN BRUSSEL

In juni hielden we sollicitatiegesprekken voor een tweede vormingsproject, gericht naar de Spaanstalige migranten in Vlaanderen en Brussel. In het project voor nieuwe EU-burgers gaven de consulenten de infosessies helemaal alleen, na een vorming van 4 dagen. Toch vonden ze het vaak moeilijk om met de nodige expertise te antwoorden op de vele complexe vragen die ze kregen. Bovendien was er in het Spaanstalige project maar één consulent, waardoor het minder interessant was om een uitgebreide vorming te organiseren.

Daarom werd er in dit project voor gekozen om de vormingen te laten doorgaan met vertaling, waarbij de consulent de animatie van de workshop verzorgde en de vertaling waar nodig, en de vaste medewerkster van OR.C.A. het technische gedeelte voor haar rekening nam. Het contacteren van organisaties en de praktische organisatie van de infosessies was nog steeds de taak van de consulent.

Een aantal van deze infosessies hadden plaats eind 2008 in Antwerpen en Brussel. Twee werden ook rechtstreeks bijgewoond door de doelgroep zelf (één in Antwerpen en één in Brussel), twee werden vooral bijgewoond door sleutelfiguren uit de Latijns-Amerikaanse gemeenschap.

Begin 2009 vonden er nog een aantal sessies plaats. Het project zal afgesloten worden met een workshop voor de Noord-Zuidbeweging waar aan de hand van concrete verhalen die we hebben meegenomen uit het project, de link tussen migratie en ontwikkeling zal worden bestudeerd.

ANDERE VORMINGEN

Naast deze twee projecten, die het initiatief waren van OR.C.A., werden er ook vormingen gegeven op vraag van andere organisaties. Deze vormingen waren soms naar de doelgroep zelf, soms naar hulpverleners gericht. Zo gaven we vormingen voor de Afrikaanse zelforganisatie Solidarités Universelles, voor vrijwilligers in Oost-Vlaanderen via Odicé, voor hulpverleners in Charleroi en voor de straathoekwerkers van Jeugd en Stad (JES) Brussel.

We blijven ondertussen zoeken naar een manier om ons vormingsaanbod te structureren. Hiervoor zijn we, wat Brussel betreft, alvast een overleg begonnen met de Brusselse Welzijnsraad (zie dienstverlening Algemeen).

RADIOSPOTS

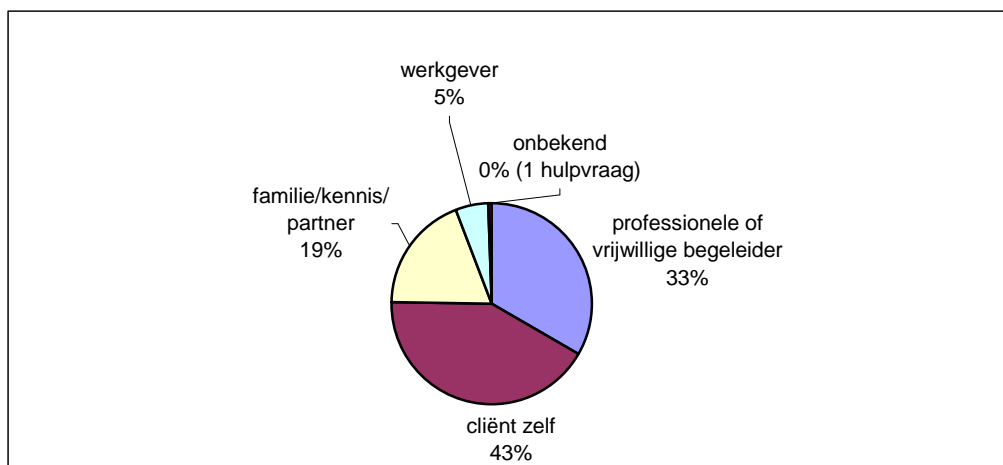
Met de steun van de Koning Boudewijnstichting realiseerden we in 2008 4 radiospots voor huispersoneel zonder papieren, telkens in 4 talen (Nederlands, Frans, Spaans, Engels). De spots hebben het op een toegankelijke wijze over basisrechten, arbeidsongevallen, en wat te doen in geval van controles. Een aantal van deze spots zijn te beluisteren op onze [website](#) en zullen verspreid worden naar andere organisaties en lokale radiostations in 2009.

3. CONCRETE HULPVERLENING: CIJFERS EN FEITEN UIT DE HELPDESK

Hoewel het niet OR.C.A.'s bedoeling is om de helpdesk onbeperkt te laten groeien – zeker niet als dit niet gepaard gaat met een personeelsuitbreiding – blijft het aantal hulpvragen zichtbaar stijgen. In 2008 ontvingen we opnieuw meer dan een kwart meer oproepen dan in 2007: in totaal waren het er 252. De meeste daarvan hadden rechtstreeks met OR.C.A.'s missie te maken.

GRAFIEKEN

Grafiek 1: hoedanigheid vraagsteller

In 2008 waren het weer vooral cliënten zelf die ons rechtstreeks contacteerden. Het is moeilijk te achterhalen hoeveel van die mensen zijn doorverwezen door een hulpverlener. We horen wel regelmatig dat werknemers andere werknemers doorverwijzen naar OR.C.A. Sommige ex-clieënten ontpoppen zich zelfs als echte vrijwilligers op het terrein, die andere werknemers informeren en eventueel tot bij ons begeleiden.

Bij de professionele begeleiders waren dit jaar ook verschillende advocaten en twee keer was er een oproep van een arbeidsinspecteur.

Tenslotte vinden ook werkgevers beetje bij beetje de weg naar OR.C.A., een tendens die al in 2007 waar te nemen was. Zij hadden vragen over legale tewerkstelling, hoe zo correct mogelijk omgaan met een clandestiene werknemer, en de risico's van clandestiene tewerkstelling.

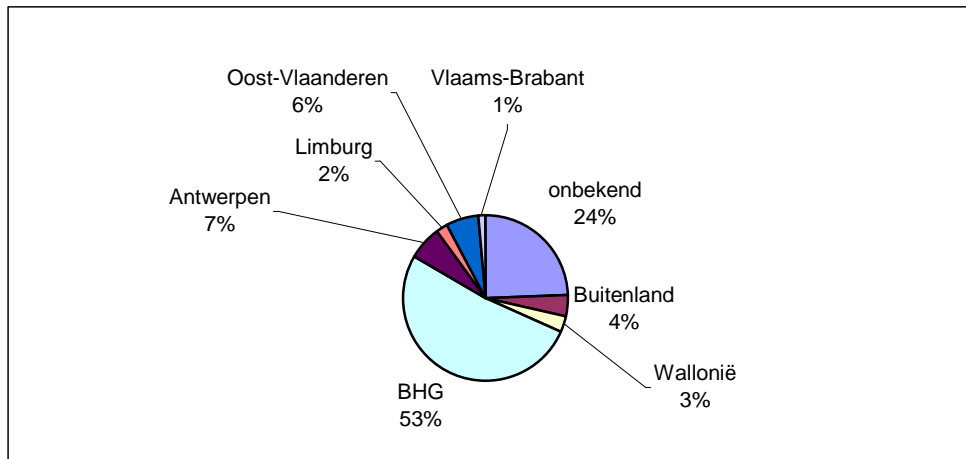
Grafiek 2: nationaliteit werknemers

Noord-Afrika	50
Latijns-Amerika	47
Nieuwe EU	33
Afrika Sub-Sahara	24
Azië	12
Europa niet-EU en Turkije	13
Midden-Oosten	7
Belg	1
Onbekend/Niet van toepassing	22
TOTAAL	209

De werknemers waarover de hulpvragen in 2008 handelden, behoorden tot 47 verschillende nationaliteiten. Marokkanen (met 40 werknemers) waren de grootste groep. Bij de Latijns-Amerikanen waren de Brazilianen opnieuw het talrijkst (36 werknemers), maar we hebben toch een toename gezien van het aantal Spaanstalige Latino's, dankzij het project voor de Spaanstalige gemeenschap.

Het project voor nieuwe EU-burgers wordt nog meer weerspiegeld in de cijfers: zij waren dit jaar met 33, tegenover 16 vorig jaar.

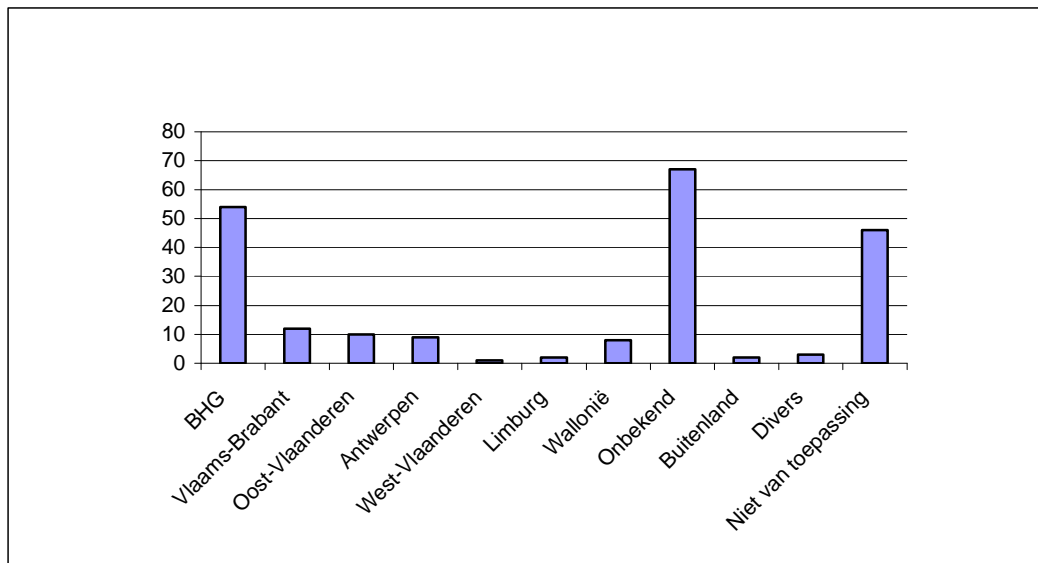
Grafiek 3: woonplaats werknemer

De oproepen komen, net als vorige jaren, hoofdzakelijk uit Brussel (52% van de werknemers waarvan we de woonplaats kenden). We krijgen meer dan vroeger oproepen uit het buitenland, maar voor de rest blijven de verhoudingen min of meer gelijk.

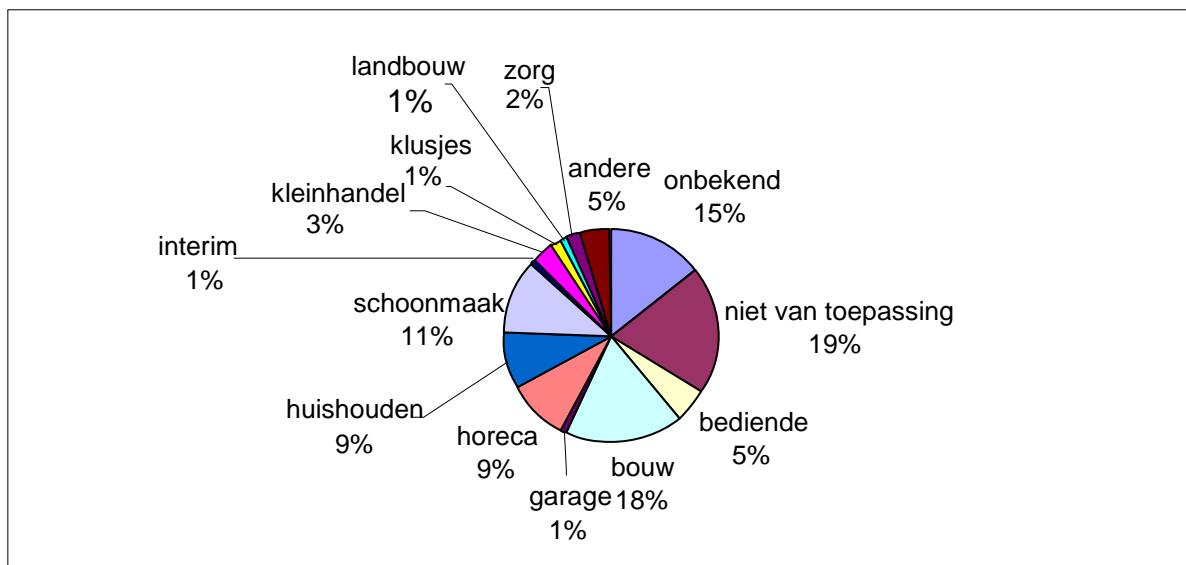
In Vlaanderen komen oproepen vooral uit de grote centrumsteden: Antwerpen en Gent. We krijgen zelden oproepen uit West-Vlaanderen of Limburg.

Grafiek 4: plaats tewerkstelling

Deze grafiek verschilt, opnieuw zoals in eerdere jaren, van die over de woonplaats van de werknemers. Mensen die in Brussel wonen werken ook elders in België. Wanneer er 'niet van toepassing' wordt vermeld, gaat het om mensen die werkzoekend zijn en dus geen plaats van tewerkstelling hebben. 'Divers' betekent dat mensen op veel verschillende plaatsen hebben gewerkt voor eenzelfde werkgever. In deze grafiek kunnen sommige werknemers echter ook verschillende keren opgenomen zijn, als ze op verschillende plaatsen hebben gewerkt.

Grafiek 5: sectoren van tewerkstelling

Werknemers die OR.C.A. contacteren werken grotendeels in typische sectoren voor irreguliere arbeid: bouw (opnieuw de belangrijkste sector), huishouden, schoonmaak, horeca. De landbouw, een andere traditionele sector voor werknemers zonder papieren, is zoals elk jaar ondervertegenwoordigd, waarschijnlijk omwille van OR.C.A.'s stedelijke context. In vorige jaren kregen we ook relatief weinig vragen uit de horeca, maar daar lijkt nu een inhaalbeweging ingezet.

Er waren ook 10 vragen over bedienden; meestal ging dat om werknemers zonder papieren met bepaalde kwalificaties (of hun werkgevers) die vragen hadden over de mogelijkheid om een

arbeidskaart te bekomen. In deze categorie is ook één leraar opgenomen. Ook de vragen uit de interimsector waren meestal vragen in verband met legale tewerkstellingsmogelijkheden.

In deze grafiek is er een overlap tussen de sectoren schoonmaak en huishouden, omdat in de categorie 'schoonmaak' ook de werknemers voor dienstenchequebedrijven zijn opgenomen. Poetsvrouwen aan huis vallen onder het statuut 'dienstbode', tenzij ze met dienstencheques tewerkgesteld worden: dan vallen ze onder een ander paritair comité. We werden in 2008 verschillende keren gecontacteerd door werknemers van het dienstenchequebedrijf Brasileuro, waar in het jaarverslag van 2009 zeker zal op teruggekomen worden.

Werknemers in de zorgsector waren zowel actief in thuiszorg als in ziekenhuizen of verzorgingsinstellingen (dan ging het meestal ook om vragen naar legale tewerkstellingsmogelijkheden).

De categorie 'andere' omvat sectoren als vleesverwerking, naaiateliers, transport, en dergelijke meer, die telkens maar één keer voorkwamen.

Voor werknemers die werkzoekend zijn is deze grafiek 'niet van toepassing'.

Grafiek 6.1: thema vraag

Mogelijkheid om legaal te werken	64	Opleiding	3
Achterstallig loon	55	Mensenhandel	3
	14	Omgaan met clandestiene tewerkstelling (werkgever)	3
Arbeidsongeval	13	Vragen in verband met het zelfstandigenstatuut	3
Ontslag	12	Uitbuiting algemeen	3
Vraag naar werk	12	Problemen met valse papieren	2
Vragen in verband met arbeidskaarten	6	Andere	21
Rechten bij wit werk zonder papieren	5	Infovraag	28
Algemene vraag naar rechten	4	Vraag onbekend	2
Problemen bij schijnzelfstandigheid	4	Vragen over het buitenland	2
Controles door politie en inspectie	3		
Misbruik van werknemers met arbeidskaarten	3		
	TOTAAL		249

Deze grafiek geeft alle thema's weer die voorkwamen in de oorspronkelijke vragen van werknemers. Eén oproep kan dus verschillende keren voorkomen in deze grafiek, als een werknemer meerdere vragen had. De vragen die aan OR.C.A. gesteld worden zijn erg divers, maar de uitschieters blijven: de vraag naar legaal werk, en problemen met achterstallige lonen. Arbeidsongevallen en ontslagen komen daarna. Meer dan vroeger kregen we de vraag naar werk – dus om arbeidsbemiddeling, iets wat OR.C.A. principieel niet doet. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de aankondiging in het regeerakkoord van maart 2008 dat wie een vaststaand werkaanbod heeft, eenmalig de kans zou krijgen op een legaal verblijf (zie volgende grafiek). Ook nieuwe EU-burgers zijn vaak op zoek naar werk als werknemer, in plaats van als schijnzelfstandige. Hen kunnen we wel naar een beperkt aantal initiatieven doorsturen van integratie- en arbeidsbemiddelingsdiensten. Ook de Confederatie Bouw heeft een project lopen om buitenlandse werknemers in contact te brengen met openstaande vacatures.

Toelichting bij een aantal categorieën:

De 'vragen in verband met arbeidskaarten' gingen om administratieve procedures in verband met arbeidskaarten. Wanneer er sprake was van 'misbruik van werknemers met arbeidskaarten', gebruikten werkgevers de arbeidskaarten en het al of niet verlengen daarvan, als middel om hun werknemers onder druk te zetten. Zo hoorden we bijvoorbeeld van werknemers met

een arbeidskaart B die de helft van hun tijdelijke werkloosheidsuitkering moesten terugbetalen aan hun werkgever. Ze hadden een lidkaart van de vakbond, maar wilden hen niet contacteren omdat ze schrik hadden om hun werk en arbeidskaart kwijt te raken.

Vragen rond **'rechten bij wit werk zonder papieren'** gaan over mensen die om één of andere reden, zonder de juiste vergunningen, toch wit werk hebben: ze betalen belastingen en sociale zekerheidsbijdragen. Deze mensen hebben recht op kinderbijslag, pensioen, enzovoort, maar hebben vaak moeite om die sociale rechten effectief te bekomen. Vaak weigeren ambtenaren hen uitbetaling omdat ze denken dat een legaal verblijf verplicht is om van deze rechten te genieten.

Bij **'controles door politie en inspectie'** hadden mensen vragen over hun rechten bij controles. Eén werknemer had een PV waaruit bleek dat het kapitaal dat hij op zak had, 3000 €, door de politie was in beslag genomen 'omdat het was bekomen uit illegale tewerkstelling'. De man had alles op zak omdat hij als werknemer zonder papieren geen bankrekening kon openen. Vermits een werknemer niet strafbaar is voor clandestiene tewerkstelling, en zelfs recht heeft op zijn loon, is dit volstrekt onwettelijk. Het is niet bekend wat nadien met deze zaak is gebeurd, want de sociale organisatie die ons over deze zaak contacteerde verloor het contact met de werknemer in kwestie.

'Infovragen' zijn vragen die niet handelen over één specifieke case, bijvoorbeeld vragen van studenten.

'Vragen over het buitenland' verwijzen we door naar zusterorganisaties in het land in kwestie via PICUM.

Grafiek 6.2 opdeling van de vragen naar legaal werk

legaal werk algemeen	21
legaal werk voor nieuwe EU-burgers	11
regularisatie via werk	32
TOTAAL	64

Deze deelgrafiek toont aan dat de in het regeerakkoord van maart 2008 aangekondigde maatregel om werknemers met een vaststaand werkaanbod een verblijfsvergunning te geven, wel degelijk zijn effect had. Ook de nadruk die minister Turtelboom telkens weer legde op het hebben van werk voor het bekomen van een regularisatie, bleef hangen bij de mensen. Werknemers en werkgevers vroegen ons of het klopte dat een legaal verblijf nu mogelijk was als je werk had. Vaak werd ons gevraagd welke modeldocumenten er precies moesten ingediend worden voor zo'n werkbelofte. Vermits op politiek niveau geen akkoord bereikt werd over de verschillende regularisatiemaatregelen en de modaliteiten ervoor, moesten we telkens het antwoord schuldig blijven.

Enkele opvallende nieuwe thema's in 2008

Een aantal thema's doken in 2008 nadrukkelijker op dan de vorige jaren:

Schijnzelfstandigheid

Schijnzelfstandigheid betekent dat iemand werkt onder het gezag van iemand anders, en dus een werknemer is, maar officieel het statuut van een zelfstandige heeft. Schijnzelfstandigheid is verboden, maar erg moeilijk (en steeds moeilijker) te bewijzen voor de rechtbank.

Het is niet de eerste keer dat OR.C.A. werd geconfronteerd met schijnzelfstandigheid. Daarom hebben we in 2007 al een brochure opgesteld over het verschil tussen een werknemersstatuut en een zelfstandigenstatuut. Zo kunnen werknemers zich van bij het begin informeren over de risico's van bepaalde voorstellen. In 2008 werd deze brochure vertaald in het Bulgaars, Roemeens, Pools, Spaans en Portugees. Sinds het project voor nieuwe EU-burgers is de Roemeense versie één van de meest gedownloade documenten op onze website.

Voor nieuwe EU-burgers is het probleem van schijnzelfstandigheid erg groot. De toegang tot een werknemersstatuut wordt in België voor hen nog steeds bemoeilijkt. Maar omwille van het vrij verkeer van diensten binnen de EU, kunnen hen als zelfstandigen geen beperkingen opgelegd worden. Heel wat werkgevers stellen hun Poolse, Bulgaarse of Roemeense werknemers daarom voor om als 'actieve vennoot' tot de firma toe te treden. Ze werken dan per definitie als zelfstandige.

P., een Moldaviër met een Bulgaars paspoort, werd in mei in een Brussels ziekenhuis binnengebracht, in coma. Hij was van een dak gevallen. De man die hem binnenbracht beweerde een 'vriend' te zijn. Later bleek echter dat diezelfde man een offerte had gemaakt voor dakwerken aan het gebouw waar het ongeval plaatshad. Toen we erin slaagden om met P. te praten, bleek hij zich weinig van het voorval te herinneren. Hij was net in België aangekomen en zijn werkgever was bezig om zijn zelfstandigenstatuut in orde te brengen toen het ongeval gebeurde. Omdat het om een erg zwaar ongeval gaat, met waarschijnlijk blijvende gevolgen, zullen we toch proberen om het arbeidsongeval aan te geven, en P.'s rechten als werknemer te laten gelden.

Het probleem is dat zelfstandigen geen minimumlonen, arbeidstijden of verzekeringen voor arbeidsongevallen kunnen afdwingen. Als de feitelijke werkgever niet betaalt, heeft de actieve vennoot geen poot om op te staan. Tijdens de sessies voor nieuwe EU-burgers getuigden deelnemers dat ze erg moeilijk alternatieven vinden voor een schijnzelfstandigenstatuut.

Velen krijgen ook te maken met schulden bij de sociale zekerheid, omdat ze geen besef hebben van hun verplichtingen als zelfstandige, of omdat hun werkgever eigenlijk beloofd had om de bijdragen voor hen te betalen.

Deze schijnzelfstandigen kunnen nergens naartoe.

Vakbonden voelen zich machteloos of niet verantwoordelijk. Organisaties voor zelfstandigen hebben weinig voeling met hun situatie, omdat ze eigenlijk geen echte zelfstandigen zijn. OR.C.A. probeert de mogelijkheden in kaart te brengen. Sommige zelfstandigen hebben de capaciteiten om echt op eigen benen te staan: hen verwijzen we door naar zelfstandigenorganisaties.

In sommige gevallen proberen we toch om de rechten als werknemer te laten gelden (zie kader links). Een sociale inspecteur bevestigde aan OR.C.A. dat schijnzelfstandigheid steeds meer voorkomt, ook bij mensen zonder wettig verblijf. Ze worden eventueel als zelfstandige geregistreerd via een bisnummer in het rijksregister. Het gevolg is dat bij controles enkel de werknemer de gevolgen draagt; zolang de verantwoordelijkheid van de werkgever niet bewezen kan worden, ontspringt die de dans. De werknemer die geen verblijfsvergunning kan voorleggen, riskeert wel om uitgewezen te worden.

Tenslotte moeten we erop wijzen dat het vage onderscheid tussen zelfstandigen en werknemers in het informele circuit, het werk van OR.C.A. ook soms moeilijk maakt. We willen vermijden dat we betrokken geraken in conflicten tussen verschillende kleine zelfstandigen/werkgevers. Tegelijk willen we schijnzelfstandigen niet in de kou laten staan. Daarom proberen we strikte principes te hanteren over wie we helpen en wie niet. Regelmatig krijgen we te maken met werknemers die zich hadden geëngageerd om collega's te vinden, aan wie ze dan ook de lonen zouden uitbetalen. Zij worden dan door die collega's naar OR.C.A. gestuurd om het zaakje te regelen, of onder druk gezet om het loon voor hen te bekomen. Wanneer meerdere werknemers betrokken zijn, staan we erop dat elk van die werknemers ons contacteert, voor we voor hen tussenkomen. Als een werkgever bij ons lonen komt uitbetalen, geven we die nooit mee aan een tussenpersoon.

V. werkte al 8 jaar in België. Hij is begonnen voor 500 BEF per maand, de werkgever beschouwde dit als 'een vriendendienst'. In de loop van de jaren is dat loon gestegen, al bleef de uitbetaling telkens moeilijk. De laatste twee jaar heeft V. op voorstel van zijn werkgever als vennoot gewerkt, hoewel hij geen EU-burger is en niet de vergunning heeft om als zelfstandige in België te werken. V. aanvaardde het voorstel, omdat hij hierdoor het gevoel had iets legaler te werken. De betalingen bleven echter moeilijk komen. Toen zijn broer, die bij dezelfde werkgever werkte, ruzie kreeg met de werkgever, kreeg V. ook een ontslagbrief. We hebben voor V. de juridische dienst van een vakbond gecontacteerd voor een eventueel burgerlijk proces. De bewijslast bleek echter te mager. Bij de sociale inspectie wilde men wel de zaak onderzoeken. V. heeft dan ook klacht ingediend.

Valse papieren

3 concrete cases die gemeld werden bij OR.C.A.'s helpdesk gingen in 2008 over valse papieren. De verhalen over valse papieren zijn echter veel talrijker, en daarom gaan we er hier graag even op in.

Vroeger hoorden we al van werknemers dat veel werkgevers hun werknemers verplichten om valse papieren te kopen. Maar aan OR.C.A. zeiden die werknemers steevast dat zij zelf nooit valse papieren hadden gehad. We weten, uit de ervaringen in onze helpdesk en in andere landen, dat het gebruik van valse papieren vaak stijgt naarmate controles en sancties zich meer concentreren op de verblijfsstatus van de werknemers (in plaats van op arbeidsrechten en sociale fraude, zie hoofdstuk 5 'Beleidswerk').

B. werkte in het wit via een interimbedrijf met de papieren van iemand anders, die daar 10% commissie voor vroeg. Na een tijd bleek echter dat de verhuurder van de papieren schulden had, en dat B. niet anders kon dan die helpen afbetalen via een loonbeslag. Zijn eerste maand loon, die gestort werd op een rekening op naam van de verhuurder van de papieren, heeft hij ook nooit gezien. Toen de verhuurder vroeg om voortaan 20% in plaats van 10% commissie te betalen, besloot B. om klacht in te dienen. OR.C.A. zorgde voor juridische bijstand via het juridisch fonds, omwille van de mogelijke jurisprudentie. Uiteindelijk werd B. voorlopig erkend als slachtoffer van mensenhandel. Het onderzoek is lopende.

Werknemers zien geen andere mogelijkheid dan hierop in te gaan. Valse papieren laten hen soms ook toe om legale, witte jobs te bekomen. Hierdoor lijdt de arbeidsmarkt minder schade dan door een job in het informele circuit. De werknemer is echter zelf verstrikt in een crimineel feit (fraude met identiteitspapieren) en riskeert zelf verdacht te worden. Het spreekt voor zich dat we werknemers afraden om deze piste te bewandelen. Wanneer ze bij ons te rade komen, willen we ook onderzoeken of we wegen uit de frauduleuze situatie kunnen vinden, zodat de echte verantwoordelijken – werkgevers die hun werknemers onder druk zetten en mensen die valse papieren verschaffen tegen woekerprijzen – als eersten in het vizier komen.

Tegelijk willen we ook blijven wijzen op het verband tussen het repressieve beleid en de toevlucht tot dit soort misdrijven. Wanneer zou blijken dat bij controles meer valse documenten worden gevonden, moet dat grondig geanalyseerd worden: wat is er de oorzaak van, en wie haalt het grootste gewin uit het gebruik van die valse documenten?

A. kreeg een weigering van zijn regularisatieaanvraag, omdat hij tijdens een controle valse papieren zou hebben gepresenteerd. Uit het proces verbaal van de controle bleek echter dat hij zelf geen valse papieren op zak had. We ontdekten dat de valse documenten niet door A., maar door zijn werkgever waren opgestuurd naar de inspectie. Omdat hen gevraagd was de documenten te verifiëren, ging Dienst Vreemdelingenzaken ervan uit dat A. ze zelf had gepresenteerd. De inspectie wilde hierover niets bevestigen, omdat het onderzoek tegen de werkgever nog lopende was en ze Dienst Vreemdelingenzaken als 'een autonome dienst' beschouwen. A. heeft met OR.C.A.'s hulp aan de inspectie officieel gemeld dat hij nooit valse documenten heeft gehad, maar dat hij wel foto's en papieren heeft moeten afgeven aan zijn werkgever na de controle. Met die verklaring heeft de advocate van A. bekomen dat de beslissing van Dienst Vreemdelingenzaken door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen werd vernietigd.

Grafiek 7: behandeling van de hulpvragen

De onderstaande grafiek geeft aan hoe OR.C.A. omgaat met hulpvragen. Elke actie wordt door het secretariaat geregistreerd.

ACTIE		Toelichting
Informereren	121	Dit gebeurt bij elke hulpvraag. We hebben het hier enkel genoteerd voor hulpvragen waar dit de enige actie was, eventueel in combinatie met een doorverwijzing.
Doorverwijzen	69	Zie toelichting onder
Bemiddelen	27	Bemiddelingen werden meestal gedaan door OR.C.A., soms door een andere hulpverlener. Van de 28 bemiddelingspogingen (steeds voor achterstallig loon), slaagden er 11, voor een totaal van 13.928 €. Een twaalfde bemiddelingspoging slaagde begin 2009, voor 1000 €. In 7 van de cases waarin de bemiddeling mislukte, werd overgegaan tot een officiële klacht.
Opvolgen	20	Hulpvragen waar 'opvolgen' als nota bleef, waren cases waarin verdere actie nodig was, maar die om één of andere reden niet werden verder gezet (zie onder: 'contact met cliënt verbroken').
Klacht	12	12 zaken werden overgemaakt aan de inspectie, in overleg met de werknemers. Soms omdat het de enige verdere piste was, zonder veel hoop op slagen. Dan is het indienen van een klacht eerder een principeskwestie of een manier om een signaal te sturen naar de werkgever. Drie zaken werden overgemaakt aan het arbeidsauditoraat, één werd door de inspectie afgesloten wegens gebrek aan bewijzen.
Info opzoeken	7	In sommige zaken kan info niet meteen gegeven worden. Soms moet ook extra informatie opgezocht worden over de werkgever, of moet er extra advies gezocht worden.
Mensenhandel	4	In sommige zaken is er overleg met centra voor hulp aan slachtoffers van mensenhandel. Soms nemen zij een case over, soms worden mensen eerder naar OR.C.A. gestuurd omdat een klacht mensenhandel niet veel kans maakt.
Uit te zoeken	4	Soms worden we door mensen gecontacteerd, maar kennen we hun vraag nog niet, en verliezen we nadien het contact.
Checken dossier	3	Dit zijn zaken waarin we moesten nagaan wat de stand van zaken was in een onderzoek, in een gerechtelijk dossier.
Aangifte ongeval	2	
Structurele kwesties	2	Dit waren vragen van collega-hulpverleners in verband met zaken die meer structureel waren, waarbij gevraagd werd naar ons standpunt daarover.
Verblijf	2	Soms hebben arbeidsomstandigheden rechtstreeks te maken met de verblijfsstatus van de werknemer. Zie bijvoorbeeld de zaak die is beschreven onder 'valse papieren', hierboven.
Andere	4	

Doorverwijzingen

Heel wat zaken zijn geëindigd met een doorverwijzing. Dat kan vele redenen hebben. Soms zijn er andere organisaties met meer expertise. Soms betekent 'doorverwezen' eigenlijk 'terugverwezen', omdat anderen al met de zaak bezig zijn en wij niet veel kunnen toevoegen. In sommige zaken kan er gewoon weinig gedaan worden, en dan zoeken we naar organisaties die eventueel nog iets voor de cliënt kunnen betekenen op een ander domein.

Soms komen mensen die al bij de vakbond zijn langs geweest bij ons terecht. Uit eigen initiatief – omdat ze zoeken naar zoveel mogelijk hulp – of soms omdat de vakbond hen naar ons heeft

doorverwezen. In dat geval proberen we hen steeds terug te verwijzen. Werknemers die legaal mogen werken, verwijzen we ook door naar de vakbond of naar een advocaat.

Voor verblijfsrechtelijke vragen en voor technische vragen in verband met arbeidskaarten, verwijzen we door naar een juridische dienst gespecialiseerd in vreemdelingenrecht. We behandelen nu wel meer vragen in verband met arbeidskaarten zelf, omdat onze kennis van die materie verbeterd is (onder ander in verband met nieuwe EU-burgers).

De groei van het aantal oproepen betekent dat we vaker het initiatief moeten overlaten aan de werknemer zelf. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer een zaak naar de rechtbank wordt gestuurd, en wij niet verder kunnen zorgen voor een advocaat vanuit het juridisch fonds. In dat geval raden we de werknemer aan om zelf een advocaat te zoeken, en ons te contacteren als ze iemand hebben gevonden, zodat we eventueel verdere info kunnen doorgeven. In een aantal van dergelijke zaken hebben we jammer genoeg niets meer van de cliënt vernomen.

Ook wanneer een centrum voor opvang van slachtoffers van mensenhandel ons contacteert voor een zaak die zij niet verder kunnen opvolgen, kunnen we meestal enkel doorverwijzen naar een advocaat. We zeggen dan dat de werknemers ons steeds kunnen contacteren moesten er problemen opduiken. We hopen dat we in de toekomst deze mensen nog iets meer kunnen bieden, via een handleiding voor de juridische procedures en hopelijk wat jurisprudentie.

Stand van zaken op het einde van 2008

Het overgrote deel van de cases die in 2008 binnenkwamen, werden in hetzelfde jaar ook afgesloten. In de tabel hierboven (grafiek 6) staat al heel wat informatie over wat er uiteindelijk met die zaken gebeurde. In 23 zaken werd het 'contact met de cliënt verbroken'. In 3 zaken heeft de werknemer de zaak bewust stopgezet. De redenen waarom het contact met de cliënt verbroken werd, zijn vaak veelzeggend over de situatie van werknemers zonder papieren.

Ten eerste zijn er afspraken die gemaakt worden en waar de cliënt niet opdaagt. Dit komt erg vaak voor rond de vakantieperioden, als we afspraken een aantal weken moeten verschuiven. Gezien de personeelsbezetting van OR.C.A. kunnen we niet anders. Maar voor werknemers zonder papieren blijkt een aantal weken uitstel vaak te lang. De stap naar OR.C.A. is vaak al erg groot, en als daar ook maar een kleine hindernis tussenkomt – een antwoordapparaat volstaat soms al – dan haken ze af.

Soms nemen cliënten geen contact meer op nadat we hen hebben uitgelegd wat we van hen verwachten. Zo zijn er werknemers die langskomen voor achterstallig loon voor een hele ploeg (zie boven: schijnzelfstandigen). Voor OR.C.A. is het onmogelijk om te controleren wat de precieze rol is van deze 'ploegleiders', en bovendien kunnen we niet zeker weten of geld dat we recupereren ook bij de collega's terecht komt. Daarom eisen we steeds dat alle werknemers uit de groep met ons contact opnemen. Zoniet, dan kunnen we enkel onderhandelen voor de werknemers die we gezien hebben. De ploegleiders kunnen hoogstens geholpen worden voor de lonen die ze persoonlijk tegoed hebben. In verschillende dossiers hebben we na die boodschap niets meer van de zaak gehoord.

Soms komen werknemers met een uiterst karig dossier bij ons, en dan vragen we hen om meer informatie op te zoeken. Soms betekent dat dat we niets meer van hen horen. Hetzelfde gebeurt als we mensen vragen om hun klacht op papier te zetten, wat onze standaardprocedure is tegenwoordig, omdat ons dat een grotere controle geeft over de volledigheid van de klacht. Maar voor sommige werknemers is dit erg moeilijk: ze kunnen soms nauwelijks lezen of schrijven in hun moedertaal. Daar proberen we tegenwoordig rekening te houden, door met hen op zoek te gaan naar mensen of organisaties die hen kunnen helpen bij het opstellen van de klacht.

De zaken die werden stopgezet door de werknemers, waren nog veelzeggender.

In één zaak besloot een Bulgaarse schijnzelfstandige om geen klacht in te dienen tegen zijn werkgever. Hij was immers door die werkgever fysiek afgetroefd en bovendien was hij gesaboteerd in

het vinden van nieuw werk. Hij had nu elders werk gevonden, en wilde niet riskeren om dat te verliezen.

In een andere zaak werd een Filippijnse au pair misbruikt door de familie waar ze werkte. Haar paspoort werd afgenomen, ze moest taken doen die niet pasten bij haar au pairstatuut, er werd haar gezegd dat ze zou teruggestuurd worden naar de Filippijnen als ze lastig deed. De moeder van de au pair werkte clandestien bij een bevriend gezin. De werkgeefster van de au pair had bedreigd die moeder aan te geven bij de politie. Daarom durfde het meisje niets te ondernemen. Uiteindelijk vond ze een nieuwe familie, en wilde ze de zaak vergeten. Er werd in haar oude familie nochtans meteen een nieuwe au pair aangenomen, die hetzelfde lot riskeerde. De Filippina ging akkoord om, als ze kon, op zijn minst aan dat meisje de gegevens van OR.C.A. te bezorgen.

Zaken uit vorige jaren: de eerste jurisprudentie

In 2008 kregen we voor het eerst een aantal (voorlopige) uitspraken in zaken die we eerder hadden geïntroduceerd. In een dossier waarin 8 werknemers klacht indienden tegen één werkgever, in 2006, kwam eind 2008 een uitspraak. Het dossier was samengevoegd met andere feiten tegen dezelfde werkgever. In het vonnis werd de tewerkstelling en het recht op achterstallig loon van de werknemers erkend, maar enkel voor één euro provisoir. De bedragen in de klachten kwamen immers niet overeen met de lonen die waren opgeëist – wat normaal was, omdat de lonen in de klachten de overeengekomen lonen waren, die niet het wettelijke minimumloon bereikten. Gezien deze uitspraak en het beroep van de werkgever heeft deze zaak nog een hele weg te gaan.

In een andere zaak bekwam een werknemer voor de rechtbank wel het recht op achterstallig loon en een ontslagvergoeding. Zijn werkgever was echter failliet, en het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen weigerde om uit te betalen vanuit de redenering dat 'fraus omnia corrumpit'. Deze beslissing zal aangevochten worden door het ACV, dat de verdediging van deze zaak heeft opgenomen. Overigens hebben we weet van andere zaken waarin het Fonds voor Sluiting van Ondernemingen wel tot uitbetaling is overgegaan.

In 2009 verwachten we uitspraken en rechtszittingen in twee dossiers van zware arbeidsongevallen uit 2005 en 2006.

ALGEMEEN

- De helpdesk van OR.C.A. wordt steeds meer gecontacteerd, maar de personeelsbezetting van OR.C.A. breidt niet in verhouding uit. Bovendien is het niet onze bedoeling om de helpdesk onbepert te laten groeien. Daarom hebben we gepland om in 2008-2009 onze expertise te proberen door te geven aan andere eerstelijnsorganisaties, en met hen een samenwerking op te zetten. Hierin passen ook de plannen om onze expertise op een meer structurele manier te gaan delen, door de uitwerking van een vast vormingsaanbod (zie hoofdstuk 3).

We proberen dit netwerk rond dienstverlening in de eerste plaats vorm te geven in Brussel, vermits 50% van onze oproepen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest komen. Daartoe hebben we in december een eerste keer overlegd met de Brusselse Welzijnsraad. We willen kijken hoe OR.C.A. haar expertise kan delen in het kader van het Lokaal Sociaal Beleid. Voor deze inspanningen hebben we ook een subsidie gekregen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

- Naarmate oudere dossiers in een verder juridisch stadium terechtkomen, voelen we ook meer de nood aan juridische expertise rond arbeidsrecht. We kunnen wel beroep doen op de expertise van anderen – vakbonden, advocaten – maar missen zelf het overzicht. Daarom hebben we een aanvraag ingediend om een toegankelijke juridische handleiding te laten maken, die hulpverleners kan helpen om procedures rond arbeidsrechten mee op te volgen.

4. OR.C.A.'S NETWERK

DE VAKBOND

OR.C.A. heeft de vakbonden altijd al als de belangrijkste partners beschouwd. In 2008 is de samenwerking met de vakbonden nog intenser geworden, als het gevolg van:

- **De Brusselse actualiteit:** sinds enkele jaren worden vakbonden in Brussel geïnterpelleerd door de acties van mensen zonder papieren (kerkbezettingen, hongerstakingen). Bij sommige acties speelden ze een bemiddelende rol.

Hierdoor is dit thema bij hen prominent op de agenda gekomen. Er werden codes opgesteld om te bepalen welke bezettingen van kerken en andere openbare gebouwen al dan niet gesteund konden worden. Zowel ABVV en ACV dachten bovendien na over een versterkte werking rond werknemers zonder papieren binnen de vakbond.

- Het ACV Brussel-Halle-Vilvoorde wierf een verantwoordelijke aan voor de werking met werknemers zonder papieren. Werknemers kunnen er rechtstreeks lid worden van het verbond (de regionale afdeling) voor een verminderd tarief. Er werd een comité van werknemers zonder papieren opgericht, die nadenken over de juiste acties rond mensen zonder papieren, binnen en buiten de vakbond. Daarnaast is er een werkgroep migratie van het BRC (Brussels Regionaal Comité van de christelijke arbeidersbeweging), waar OR.C.A. ook wordt uitgenodigd. Daar werd onder andere nagedacht wordt over een memorandum voor de regionale verkiezingen in juni 2009. We werkten ook mee aan een workshop tijdens de viering voor het 25-jarige bestaan van het BRC in oktober.
- Ook binnen het ABVV werd één contactpersoon aangeduid rond dit thema. Er werd een brainstorm gehouden met werknemers zonder papieren en vakbondsafgevaardigden in juni, samen met het Waalse ABVV. Ook OR.C.A. was daar aanwezig. Die brainstorm leidde tot interessante discussies over de rol van de vakbond en de al dan niet terechte verwachtingen van mensen zonder papieren tegenover de vakbond. In oktober was er dan een 'syndicale commissie' rond economische migratie, waarop ook OR.C.A. als spreker was uitgenodigd.

Bij het ABVV word je lid van een sectorale afdeling, niet van een regionale afdeling. Dat maakt het soms moeilijker om werknemers zonder papieren meteen aan te sluiten, omdat het niet altijd duidelijk is tot welke sector ze behoren. Maar het opent pistes voor een werking die meer op de werkvloer gericht is.

- **Een project rond 'niet-juridische' technieken** om arbeidsrechten van werknemers zonder papieren af te dwingen, gesteund door groep ARCO. Dit project werd opgestart in september 2009 met een brainstorm met vakbondsmensen uit ABVV en ACV. Er werd ook gevraagd naar de complementariteit tussen OR.C.A. en de vakbonden. Het was duidelijk dat OR.C.A. wordt beschouwd als een belangrijke partner, die de vakbonden kan wijzen op realiteiten waar ze zelf niet spontaan mee in contact komen, en op zwakkere plekken in de vakbondswerking zelf.
- In 2008 werd gepolst naar interesse voor een **herdruk van de rechtengids** bij de vakbonden. Er zou in een nieuwe editie ook meer samengewerkt worden met Franstalige partners, en er zouden meer Franstalige organisaties worden opgenomen in de adreslijst. Op 5 januari 2009 is er voor de eerste keer concreet vergaderd rond die herdruk, die er in de loop van het 2009 zou moeten komen.

Daarnaast waren er nog ad hoc contacten met de vakbonden, onder andere:

- OR.C.A. organiseerde een ontmoeting tussen vakbondsmensen van ABVV Brussel uit de schoonmaaksector en schoonmakers zonder papieren. Dit gebeurde naar aanleiding van een vakbondscampagne over arbeidsomstandigheden in de schoonmaak en een aantal cases in de schoonmaak die binnenkwamen op de helpdesk.
- In het project rond de Latijns-Amerikaanse gemeenschap waren mensen van het ABVV (in Antwerpen) en het ACV (in Brussel) aanwezig op de vormingen, om de werking en diensten van hun vakbond voor te stellen.

ANDERE ORGANISATIES

Nationaal

Naast de vakbonden heeft OR.C.A. ook goede contacten met andere sociale organisaties die op één of andere manier in contact komen met werknemers zonder papieren. Dat blijkt onder andere uit de lijst van organisaties die OR.C.A.'s helpdesk contacteren:

- CAW's
- Organisaties die zich bezighouden met medische zorgen: Artsen zonder Grenzen, hospitalen. Een nauwe samenwerking hebben we met Medimmigrant, waarmee OR.C.A. bureaus deelt.
- Sociale diensten voor vreemdelingenrecht: NGO's, organisaties uit de integratiesector, ook heel wat Brusselse Franstalige sociale organisaties
- Het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding
- Mensenrechtenorganisaties

Structureel proberen we ons zoveel mogelijk in bestaande samenwerkingsverbanden te integreren. Zo volgen we nog steeds de werkgroep Opvang (in verband met mensen zonder wettig verblijf) van het Vlaams Minderhedencentrum, en kaderen we onze politieke acties in die van het Forum voor Asiel en Migraties, waar we lid van zijn.

Binnen de integratiesector hebben we een officiële samenwerkingsovereenkomst met Odicé, voor alles wat Oost-Vlaanderen aanbelangt.

Langs Franstalige zijde houden we nauw contact met CIRE, de koepel van vluchtelingen- en vreemdelingenorganisaties. We volgen daar de werkgroep rond arbeidsmigratie en nemen deel aan overleg wanneer nodig. Af en toe wordt er overlegd voor gezamenlijke acties en standpunten. CIRE werkt in 2009 ook mee aan de herdruk van onze rechtengids.

In verband met migratie en ontwikkeling werken we waar mogelijk samen met 11.11.11.

Internationaal

OR.C.A. vindt internationale en vooral Europese samenwerking belangrijk. De Belgische economie is immers één van de meest geglobaliseerde ter wereld. Dat wil dan ook zeggen dat structurele oorzaken van irreguliere tewerkstelling en druk op arbeidsomstandigheden vaak op een internationaal niveau liggen. Bovendien is 60% van de Belgische regelgeving afkomstig van het Europese niveau.

Onze belangrijkste link met het buitenland blijft PICUM. Binnen PICUM zit OR.C.A. een werkgroep rond arbeidsomstandigheden voor. Een gezamenlijke projectaanvraag in verband met de nieuwe Europese richtlijn rond sancties voor werkgevers van werknemers zonder papieren werd jammer genoeg niet goedgekeurd. OR.C.A. had deze aanvraag opgesteld met een aantal zusterorganisaties in Frankrijk, Nederland, Spanje en het UK. Het plan was om in al deze landen een seminarie te houden over de impact van migratiecontrole op de uitbuiting van werknemers zonder papieren. We zijn echter van plan om de samenwerking binnen PICUM rond arbeid waar mogelijk verder te zetten.

Via PICUM werkte OR.C.A. actief mee aan een aantal beleidsteksten rond de nieuwe richtlijn. Deze teksten werden ook vertaald in het Nederlands en op onze website gezet (zie volgende hoofdstuk, 'beleid'). Bovendien vertegenwoordigde OR.C.A. PICUM op verschillende evenementen:

- Op de Open Days van het Europees Comité voor de Regio's in Brussel nam OR.C.A. deel aan een workshop over Waardig Werk.
- In het najaar was de stafmedewerkster van OR.C.A. aanwezig op een workshop van de ILO (International Labour Organisation) in Kiev over de samenwerking tussen NGO's en vakbonden in de strijd tegen mensenhandel.

Er is regelmatig contact met Nederlandse organisaties, vooral met OKIA (PICUM-lid) en ook wel met de afdeling 'huispersoneel' van het FNV, die wordt gecoördineerd door ex-OR.C.A.-medewerkster Katrien Depuydt. Zij werkte onder meer mee aan onze brainstorm met de vakbonden in het kader van het ARCO-project (zie boven).

Tenslotte werd de stafmedewerkster van OR.C.A. via PICUM geselecteerd om deel te nemen aan het Transnational Forum on Integration and Migration, een internationaal netwerk opgezet door het German Marshall Fund en de Robert Bosch Stiftung, dat vanaf 2008 jaarlijks bijeenkomt in de zomer voor vormingen en discussies.

5. OR.C.A. IN DE PERS

Naarmate OR.C.A. bekender wordt, groeit ook de aanwezigheid in de pers. Omdat we ondertussen de nodige expertise hebben om zelf met onderbouwde analyses naar buiten te komen, nemen we daartoe ook vaker zelf het initiatief.

OR.C.A. was dan ook aanwezig in de grote nationale en de meer gespecialiseerde pers.

- In januari verscheen een artikel over OR.C.A.'s werk in het christelijke tijdschrift Tertio.
- In mei verscheen een groot artikel in Vacature over clandestiene arbeidsmigranten, met een uitgebreid interview met OR.C.A.
- De winst van het Gouden Ketje werd onder andere vermeld op de Brusselse regionale zender, in Brussel Deze Week en op de regionale pagina's van een aantal nationale kranten. Daarnaast werd het ook vermeld in vakbladen van onder andere de welzijnssector.
- In juni verstuurdde we een persbericht ter afsluiting van het project voor nieuwe EU-burgers (zie hoofdstuk 2 'Vorming').
- Naar aanleiding daarvan verscheen een stukje in het Mo*-nummer van september over het probleem van de gelijkschakeling van diploma's.
- In juli verscheen een opiniestuk van OR.C.A. in De Morgen naar aanleiding van een fel gemediatiseerde inval in het Conrad-Hotel, waar huishoudsters werden uitgebuit door een Saoedische familie.
- In september verstuurdde we een persbericht 'Witse is geen fictie'.
- In december verscheen een lezersbrief in Humo, naar aanleiding van een artikel waarin Bulgaarse schijnzelfstandigen werden vermeld.

Naar aanleiding van deze artikels en persberichten werden we regelmatig gecontacteerd door journalisten, van pers, radio en TV. Bovendien weten journalisten ons ook steeds vaker te vinden als ze op zoek zijn naar informatie of concrete verhalen. Zo verscheen in De Morgen van februari een interview met een ex-cliënte van OR.C.A. Soms komen die journalisten ook uit het buitenland. We werden onder andere gecontacteerd door een journaliste van de Duits-Franse zender Arte.

OR.C.A. heeft ook af en toe artikels geschreven voor meer gespecialiseerde bladen:

- We schreven een artikel voor de Gids op Maatschappelijk Gebied van de christelijke arbeidersbeweging, over de belangrijkste principes die volgens ons en FAM moeten in rekening genomen worden bij de maatregel voor verblijf via de arbeidsmarkt die in het regeerakkoord was vooropgesteld. Dit artikel verscheen in februari.
- We schreven een artikel voor het themanummer over mensenrechten van het tijdschrift van de Nationale Vrouwenraad, verschenen in het derde kwartaal.

6. BELEIDSWERK

OR.C.A.'s beleidswerk breidde in 2008 verder uit, volgens dezelfde lijnen als in 2007:

RECHTEN BETER AFDWINGBAAR MAKEN

Een eerste luik van het beleidswerk van OR.C.A. is alles wat arbeidsrechten voor werknemers zonder papieren beter afdwingbaar kan maken. We hebben ons in 2008 verder geconcentreerd op de nieuwe Europese richtlijn voor sancties voor werkgevers van werknemers zonder papieren. OR.C.A. nam samen met PICUM deel aan de inspanningen van verschillende Europese netwerken om de risico's van deze richtlijn uit te leggen aan Europese beleidsmakers. Om echt lobbywerk te doen tegen de richtlijn, ontbraken zowel bij PICUM als de andere deelnemende netwerken de middelen en de tijd. De richtlijn werd dan ook begin 2009 goedgekeurd door het Europese parlement.

We zagen de richtlijn wel als een gelegenheid om aan zoveel mogelijk mensen uit te leggen hoe migratiecontrole een invloed heeft op de uitbuiting van werknemers zonder papieren, en om het verschil uit te leggen tussen sancties gebaseerd op status en sancties voor uitbuiting en sociale fraude. Heel wat politici lijken de richtlijn immers te verdedigen vanuit het oogpunt van de strijd tegen uitbuiting. Dat is volgens ons een verkeerde inschatting.

Rond migratiecontrole en op status gebaseerde sancties hebben we met de Europese netwerken verschillende teksten opgesteld, die terug te vinden zijn op OR.C.A.'s website. Zo is er een tekst '9 vragen en antwoorden' die we verder hopen te verspreiden in de loop van 2009. Deze teksten werden rondgestuurd naar relevante Europarlementsleden, en waren de aanleiding voor een ontmoeting met medewerkers van leden van het Comité Vrijheid, Justitie en Veiligheid (bevoegd voor deze richtlijn) in het Europees Parlement.

Om het verschil duidelijk te maken tussen migratiecontrole en de strijd tegen uitbuiting, en de impact van migratiecontrole op arbeidsomstandigheden beter te doen begrijpen, hadden we met verschillende lidorganisaties van PICUM seminars gepland met vakbonden, sociale organisaties en inspectiediensten. Deze seminars zouden plaatsvinden in verschillende Europese landen. We hadden hiervoor een projectaanvraag opgesteld. Deze werd echter afgekeurd. Het werken aan de projectaanvraag en de beleidsteksten heeft wel geholpen om de band tussen de verschillende Europese lidorganisaties van PICUM rond arbeid nauwer aan te halen, en onze analyses te verfijnen. We hopen dit in de toekomst verder te kunnen ontwikkelen.

Naast het werk rond sancties was er in 2008 ook beperkt aandacht voor:

- De link tussen mensenhandel en economische uitbuiting (onder andere op de ILO-workshop in Kiev, zie hoofdstuk 4).
- De VN-Conventie voor de Rechten van Alle Arbeidsmigranten en hun Gezinsleden (onder andere in onze contacten met 11.11.11, dat de ratificatie van de VN-Conventie heeft opgenomen in haar eisenpakket voor de Waardig Werkcampagne).

LEGALE ALTERNATIEVEN VOOR CLANDESTIEN WERK

Een tweede luik van OR.C.A.'s beleidswerk draait rond de alternatieven voor clandestien werk. In 2009 werken we zo rond legale mogelijkheden voor huishoudpersoneel. In 2008 concentreerden we ons echter vooral op de uitwegen voor werknemers zonder papieren uit de clandestiene arbeidsmarkt, door een regularisatie van hun werk en verblijf.

Het jaar begon hoopvol, met een regeerakkoord in maart dat perspectieven leek te bieden voor mensen zonder wettig verblijf. OR.C.A. heeft zich speciaal geconcentreerd op de aangekondigde

maatregel voor verblijf voor mensen die konden aantonen dat ze een vaststaand werkaanbod hadden, en dat ze voor 31 maart 2007 in het land aanwezig waren.

We hadden in 2007 al een gedetailleerd voorstel uitgewerkt voor een dergelijke maatregel. We concentreerden ons daarbij op:

- de gevolgen die de maatregel zou hebben voor de arbeidsomstandigheden van de werknemers in kwestie.
- de mogelijkheid om via de maatregel informeel werk op de reguliere arbeidsmarkt te brengen. We zagen in de maatregel kansen om informatie te bekomen over de clandestiene arbeidsmarkt, en over welke sectoren daarvan zouden kunnen 'gewit' worden.

OR.C.A. nam het voortouw in het beleidswerk rond deze maatregel, binnen het Forum Asiel en Migraties (FAM). We namen deel aan verschillende vergaderingen op het kabinet van Minister van Werk Joëlle Milquet, en belegden vergaderingen met vakbonden en werkgeversorganisaties. We konden de vakbonden en het FAM overtuigen van onze belangrijkste principes, die nadien ook vertaald werden in een officiële standpunttekst van het FAM.

Jammer genoeg waren de politici er eind 2008 nog steeds niet in geslaagd om het migratie- en asielluik van het regeerakkoord te concretiseren. De maatregel voor verblijf via de arbeidsmarkt is dus ook nog steeds dode letter. De economische crisis maakt het draagvlak voor zo'n maatregel ondertussen kleiner.

Dat betekent zeker niet dat al het werk voor niets is geweest. Vooralsnog is het nog steeds niet uitgesloten dat de maatregel voor verblijf via de arbeidsmarkt er uiteindelijk wel komt. Maar daarnaast hebben de discussies over de maatregel er ook voor gezorgd dat een aantal problemen met het huidige systeem van arbeidskaarten zijn doorgedrongen bij verschillende actoren. Zo horen we vakbonden en andere organisaties nu stellen dat werknemers kwetsbaarder zijn, als een vergunning wordt verbonden aan één enkele werkgever en functie, zonder mogelijkheid om van werk te veranderen.